

J.A. Arieti, "Discourses on the first book of Herodotus", Lanham 1995, σσ. 46-50. Διασκευή, μετάφραση Γ. Ζωγράφου

Ο Σόλων έκανε σημαντικές σκέψεις για το θέμα και η απάντησή του περιέχει σε σπερματική μορφή όλα τα στοιχεία της ευδαιμονίας που απαριθμούνται αργότερα στον κατάλογο της *Ρητορικής* του Αριστοτέλη (1360b-1361). Ο Αριστοτέλης, αφού ορίσει ως *εύδαιμονίαν* το να είναι κανείς ενάρετος, καταγράφει τα συστατικά της μέρη 1360b10): ευγενική καταγωγή, αναρίθμητοι φίλοι, καλοί φίλοι, πλούτος, καλά παιδιά, πολλά παιδιά, καλά γεράματα· κι ακόμα, άριστες σωματικές επιδόσεις, όπως υγεία, ομορφιά, δύναμη, καλό παρουσιαστικό, καλή φυσική κατάσταση για αθλητικούς αγώνες, καλή φήμη, τιμή, καλή τύχη, αρετή. Ο Τέλλος έχει όλα τα χαρακτηριστικά του καταλόγου του Αριστοτέλη κάνοντάς μας να σκεφθούμε ότι η ιδέα της ευτυχίας εμφανίζεται στην ελληνική σκέψη πολύ πριν από τη σχηματική της διατύπωση.

Θα μπορούσε κανείς να τον αντιπαραθέσει με τον Κροίσο: η χώρα του Κροίσου θα υποδουλωθεί στη διάρκεια της ζωής του. Ένας από τους γιους του είναι κωφάλαλος και ο άλλος θα πεθάνει νέος. Και ο Κροίσος στο τέλος της ζωής του προορίζεται να υπηρετήσει έναν σκληρό αφέντη –τον τρελό Καμβύση. Πώς δε θα προτιμούσε κανείς να είναι Τέλλος αντί Κροίσος;

Πολλά από τα χαρακτηριστικά που ο Αριστοτέλης απαριθμεί ως συστατικά της ευτυχίας τα βλέπουμε στην περίπτωση του Κλέοβι και Βίτωνα: αρκετός πλούτος, αθλητικές επιδόσεις και δύναμη. Δεν έχουν παιδιά και καλά γεράματα. Το μοντέλο της ζωής τους είναι ουσιαστικά διαφορετικό από το μοντέλο της ζωής του Τέλλου. Ενώ η ζωή του Τέλλου φαίνεται να είναι καλή σε όλη τη διάρκειά της, αλλά το τέλος της ζωής του δεν είναι πολύ ένδοξο, οι ζωές του Κλέοβι και Βίτωνα χαρακτηρίζονται από μοναδικές στιγμές δόξας: κέρδισαν βραβεία ως αθλητές, απέκτησαν φήμη, διότι μετέφεραν τη μητέρα τους στο ναό. Ο Σόλωνας βρίσκει καλύτερη μια ζωή με σταθερά καλή τύχη, κανένα από τα στοιχεία της οποίας δεν είναι εξαιρετικό από μόνο του, αλλά η παρουσία όλων μαζί είναι υπερβολικά σπάνια. Μια ζωή με ύψη (κορυφές), πάντως, πρέπει αναγκαστικά να περιέχει και βάθη (κοιλιάδες).

Η ιστορία των δυο γιων επίσης αντιπαρατίθεται έντονα με την κατάσταση του Κροίσου. Όπως μαθαίνουμε, ο Κροίσος, όπως και η ιέρεια, έχει δύο γιους, αλλά ενώ και οι δυο γιοι της ιέρειας κέρδισαν βραβεία, ένας από τους γιους του Κροίσου είναι κωφάλαλος, ο άλλος πρώτος ανάμεσα στους συνομήλικους του. Ο γερός γιος, ο Άτυς,

πεθαίνει σε κυνηγετικό ατύχημα. Η ζωή του ήταν σύντομη και άδοξη. Ο δεύτερος γιος, ο κωφάλαλος, όταν είδε πως επρόκειτο να σκοτώσουν τον πατέρα του, μίλησε για πρώτη φορά στη ζωή του, προκειμένου να σώσει τη ζωή του βασιλιά και από τότε μιλούσε στο εξής. Αλλά η πράξη αυτή δεν ήταν ένδοξη, διότι σώζει τον Κροίσο για τη φωτιά και για μια ζωή σκλαβιάς. Μέρος της ευτυχίας του Κλέοβι και Βίωνα είναι η δόξα που δηλώνεται με τα αγάλματα-αφιέρωματα στους Δελφούς, μια δόξα πραγματική, που απονεμήθηκε από τους άλλους σε αναγνώριση πραγματικών κατορθωμάτων. Ένας μονάρχης μπορεί να κερδίσει τη δόξα που η ιστορία απονέμει σε όσους κάνουν σπουδαία κατορθώματα, αλλά στην περίπτωση του Κροίσου τα κατορθώματα, που περίμενε να κάνει, τελειώνουν με την ήττα του. Σαφώς ο Κροίσος δε δικαιούται το δεύτερο βραβείο.

Τώρα πρέπει να συγκρίνουμε την ευτυχία στην περίπτωση του Τέλλου και των Κλέοβι και Βίωνα. Η ευτυχία του πρώτου περιλαμβάνει τα περισσότερα από τα συστατικά του καταλόγου του Αριστοτέλη. Επίσης είναι στενά συνδεδεμένη με τη δημόσια ζωή στην πόλη. Η ευτυχία των δεύτερων εξαρτάται κυρίως από τα κατορθώματά τους, που περιλαμβάνουν προσωπική ανδρεία και οικογενειακή αφοσίωση. Μια ζωή, όπου υπάρχουν κατορθώματα εξαιρετικής σπουδαιότητας, πρέπει αναγκαστικά να είναι μια ζωή με οδυνηρές αντιθέσεις. Άνθρωποι, των οποίων η λάμψη περιορίζεται στα μεγάλα κατορθώματα φυσικής δύναμης, αναπόφευκτα αισθάνονται την απώλειά της. Ο θάνατος στην ακμή τους προλαβαίνει τη θλίψη της παρακμής. Οι θάνατοι των δύο νέων ήρθαν σε κρίσιμη στιγμή γι' αυτούς και τα αγάλματά τους θα τούς κρατούσαν για πάντα νέους.